

**СТАНИСЛАВ ЛЕМ
ПОДОБРЯВАНЕ НА
ИСТОРИЯТА
ИЛИ ДВАДЕСЕТО
ПЪТЕШЕСТВИЕ НА ИЙОН
ТИХИ**

Част 10 от „Звездни дневници“

Превод от полски: Лина Василева, 1984

chitanka.info

Нямаше и денонощие от завръщането ми от Хиядите, онзи сферичен куп, в който звездите са разположени така нагъсто, че там просто бърка от цивилизации, когато започна тази история. Не бях разопаковал и половината куфари с декоративните експонати, а ръцете ми вече отмаляха. Реших веднага да сваля целия багаж в мазето и да се заема с него после, като си поотдъхна, защото на връщане пътят ми се видя ужасно дълъг. Копнеех само да седна пред камината в кабинета си, на моето кресло с резба на облегалките, да изпъна крака, да пъхна ръце в джобовете на овехтелия халат и да си кажа, че освен възможността млякото да изкипи не ме заплашва нищо. Защо да си кривя душата, след четири години такова пътуване и Космосът може да ти дотегне — поне за известно време. „Ще застана — мислех си — до прозореца, а там — не катранена бездна, не свистящи протуберанси, а улица, градинки, храстчета, кученце си върши работата до дръвчето с такова безразличие към проблемите на Млечния път, че да ти стане радостно на душата.“

Но както често става, останах си само с мечтите. Като видях смачкания ръб на първия изваден от ракетата пакет, изтръпнах от тревога за съдбата на многобройните безценни образци и незабавно се заех да разопаковам багажа. Мирдангите бяха в добро състояние, но галошниците най-отдолу се бяха смачкали, не можех да ги оставя така. За няколко часа разковах капациите на най-големите сандъци, отворих кутиите, подредих гронсите на радиаторите, за да изсъхнат, понеже бяха подгизнали от излелия се от термоса чай, а като видях какво е станало с блъскваците, направо се разтреперах. Те бяха гордостта на колекцията ми, още по пътя обмислях какво най-достойно място да отредя на това чудо на чудесата, произведенията на милитаризацията от Регулус — планетата, чиято цивилизация е изцяло поставена на бойна нога и със свещ да търсиш, няма да намериш там нито един граждан. Изблъскването в никакъв случай не е „хоби“ на регулусанците, както пише Тотенхам, а нещо средно между спорт и религиозна практика. Тотенхам просто не е разбрал от каква позиция изблъскват там. На Регулус изблъскването е символична дейност; следователно, изпълнените с недоумение забележки, както и реторичните въпроси на Тотенхам показват само пълното му невежество. Едно е съпружеското изблъскване, съвсем друго — училищното, а пък трето и четвърто — екскурзионното и любовното, и

т.н. Ала сега не мога да се задълбочавам в този въпрос. Стига ми това, че докато качвах регулусианските трофеи, ме заболя кръста и въпреки че ми оставаше още куп работа, осъзнах колко безполезна е тази припряност. Закачих само матулките на въжето за пране в мазето и отидох в кухнята да си приготвя вечеря. Взех твърдо решение: край на работата, сега идва редът на безделието, на фиестата, на dolce far niente. Вярно, че океанът на спомените все още ме изпълваше — досаден като мъртво вълнение след буря. Чупейки яйцата, погледнах към синкавото пламъче на газовия котлон; уж нищо особено, а точно така изглеждаше Новата на Персей. Погледнах към перденцето, бяло като азбеста, с който покривах ядрения реактор, когато... „Стига вече!“ — заповядах си. По-добре да реша как да направя яйцата — бъркани или на очи. Тъкмо отдах предпочитанията си на втория вид, когато къщата потрепера. Яйцата плюснаха на пода и в същото време, полуобърнат към стълбището, чух протяжен грохот, сякаш се спускаше лавина. Захвърлих тигана и хукнах нагоре. Да не се е срутил покривът? Или е паднал метеорит?... Не, невъзможно е! Такива неща не се случват!

Само кабинетът ми не беше задръстен с вещи и пакети и именно оттам се чуваше грохотът. Най-напред видях камарата книги пред наклонената библиотека. Изпод масивните томове на космическата енциклопедия някакъв човек се измъкваше заднешком, на колене, като при това мачкаше разпръснатите по пода книги — като че ли не му стигаше извършеното опустошително дело, та искаше и да ги стъпче. Преди дума да обеля, той издърпа за дръжката някакъв метален прът, донякъде наподобяващ кормило на велосипед без колела. Покашлях се, обаче неканеният гост, все още застанал на четири крака, не ми обърна никакво внимание. Изкашлях се гръмогласно и в същия миг фигурата му ми се стори странно позната, но го познах едва когато се изправи. Бях аз. Съвсем същият, все едно, че се гледах в огледало. Впрочем, на времето бях преживял цяла серия подобни срещи, но онова беше в гъмжилото от гравитационни дупки, а не в спокойното ми жилище!

Той ме погледна разсеяно и се наведе над своя апарат. Поведението му на човек, който се разпорежда в собствения си дом, а най-вече това, че не благоволи да продума, ме изкара в края на краищата от търпение.

— Какво означава всичко това? — попитах, все още без да повишавам тон.

— Ей сега ще ти обясня... чакай малко... — мърмори. Става, дърпа към лампата идиотската си тръба, накланя абажура, за да му свети по-добре, като намества хартийката, поддържаща нестабилното рамо — и това знае, мискининът, значи съм аз, — после пипа с пръст някакви ръчки, явно е разтревожен.

— Няма ли най-сетне да ми обясниш? — вече не мога да сдържам кипящия си гняв. Той се усмихва. Остава апарата, искам да кажа, опира го до стената. Сяда в моето кресло, издърпва второто чекмедже, вади от него любимата ми лула и безпогрешно посяга към кесията с тютюн.

Не, това вече минава всички граници.

— Безсрамник такъв! — викам.

Поканва ме да седна с плавно движение на ръката. Неволно оценявам с поглед размера на нанесените щети — кориците на два масивни звездни атласа са се пречупили! — придърпвам стол, сядам и започвам нервно да си въртя палците. Ще му дам за оправдания и извинения пет минути, а ако не се държи добре, ще се разправяме по друг начин.

— Глупости! — обажда се неканеният гост. — Я се дръж като интелигентен човек! Как искаш да се разправяш с мен? Нали всяка моя цицина после ще бъде и твоя!

Не обелвам дума, обаче нещо ми проблясва в ума. Да допуснем, че той и аз сме едно и че съм попаднал (само че как, дяволите да го вземат!) в примка на времето (и защо все на мен се случват такива неща?!), тогава човекът има известни права над лулата и дори над жилището ми. Но защо трябваше да ми съсипва библиотеката?

— Без да искам — пояснява през облачето ароматен дим. Загледал се е във върха на несъмнено елегантния си чепик, който мърда нагоре-надолу, праметнал крак връз крак. — При спирането хроноциклетът се подхлъзна. Вместо в осем и половина, кацнах в осем часа, трийсет минути и една стотна от секундата. Да бяха се прицелили по-добре, щях да попадна насред стаята.

Нищо не разбирам.

— Какво говориш? Първо: телепат ли си? Как отговаряш на въпросите, които аз само си мисля? И второ: ако ти и аз наистина сме

едно и си пристигнал тук от времето, какво общо има то с мястото? Защо ми съсипа книгите?!!

— Ами помисли малко и сам ще се досетиш. Аз съм по-късен от теб и затова помня всичко, което си мислех, тоест, което ти си мислил, тъй като аз съм ти, само че от бъдещето. А що се отнася до времето и мястото, не забравяй, че Земята се върти. Подхлъзнах се с една стотна от секундата, а може би и с по-малко, но за този миг тя заедно с къщата се е отместила с четири метра. Казвах му на Розенбайсер колко по-добре ще бъде да се приземя в градината, но той ме уговори да избира именно този вариант на прицелване.

— Добре. Да речем, че е точно така, както казваш. Но какво означава всичко това?

— Ще ти кажа, бъде спокоен. По-добре ще бъде най-напред да приготвиш вечерята, историята е дълга и изключително важна. Дойдох при теб като пратеник, и то с историческа мисия.

От дума на дума, убеди ме. Слязохме долу, сложих нещо за хапване — отворих консерва сардини, понеже в хладилника имаше само още няколко яйца. И така си останахме в кухнята, защото не исках да си развалям настроението с вида на библиотеката. Той не гореше от желание да измие съдовете; апелирах към съвестта му и се съгласи да ги избърше. После седнахме край масата, погледна ме сериозно и започна:

— Идвам от 2661 година, за да ти направя предложение, каквото никой никога не е чувал и няма да чуе. Научният съвет на Института по темпористика иска аз, тоест ти, да станеш генерален директор на програмата ТЕОВИХ. Съкращението означава „Телехронно оптимизиране на всеобщата история с хиперпютър“. Убеден съм, че ще приемеш тази почетна длъжност, защото е свързана с огромна отговорност пред хората и историята, а аз, тоест ти, си човек мъжествен и благороден.

— Бих искал обаче най-напред да чуя нещо по-конкретно... И изобщо не разбирам защо не са пратили някой представител на института, а теб, тоест мен? Как си попаднал, тоест, как съм попаднал там?

— На този въпрос ще ти отговоря отделно, но най-накрая. Що се отнася до основния въпрос, не може да не си спомняш оня нещастник Молтерис, който беше изобретил ръчна машина за пътешествия във

времето и когато реши да я демонстрира, така си отиде за едното нищо, тъй като се състари до смърт още при старта.

Кимнах.

— Този опит няма да бъде последен. В първоначалната фаза прилагането на нова техника винаги е свързана с жертви. Молтерис беше изобретил едноместен времеход без каквито и да било предпазни средства. И направи като онзи средновековен селянин, който поискал да хвъркне с крила от църковната кула и се пребил. През XXIII век се появили, тоест, от твоя гледна точка ще се появят хронотраки, времелази и темпомобили, обаче истинската хрономоционна революция ще настъпи чак триста години по-късно, предизвикана от хора, чиито имена няма да споменавам: ще се запознаеш с тях лично. Едно е да се пътува във времето на къси разстояния, а съвсем друго са експедициите в дълбините на милионолетията. Пропорциите са горедолу както между разходката извън града и космонавтиката. Пристигам от епохата на хронотракцията, хрономоцията и телехронията. Планини хартия са изписани с наивни баналности за пътешествията във времето, също както преди за космонавтиката; например, как уж някакъв изобретател с помощта на богат благодетел построява в някое забутано местенце ракета, с която двамата, а понякога и в компанията на познати дами, отлитат за другия край на Галактиката. Хрономоционната технология, също както космическата по-рано, изисква мощна промишленост, колосални инвестиции, планиране... Но с тези въпроси ще се запознаеш на място, тоест, когато му дойде времето. Няма да ти говоря за техническата страна. По-важна е крайната цел на тази работа. Толкова много средства не се хвърлят, само за да може някой да уплаши фараоните или да убие собствения си пралядо. Регулиран е общественият строй, климатът на Земята също е регулиран, в XXVII век, от който идвам, е толкова хубаво, че няма накъде повече, но заради историята нямаме миг покой. Сам знаеш как изглежда тя, крайно време е да се приключи с този въпрос!

— Чакай — главата ми се замая. — Историята ли не ви харесва? Че какво от това? Нали тя трябва да остане, каквато е...

— Не дрънкай глупости. На дневен ред е именно ТЕОВИХ, или телехронното оптимизиране на всеобщата история с хиперпютър. Нали ти казах! Историята на човечеството ще се подобри, ще се

очисти, ще се ремонтира, ще се нивелира и ще се усъвършенствува съгласно принципите на хуманизма, рационализма и общата естетика. Не е нужно да ти обяснявам, че с нашите касапници и побоища в биографията е срамота да се тикаме сред почтените космически цивилизации!

— Подобряване на историята ли?... — умът ми не го побираше.

— Да. Ако се наложи, ще внесем поправките още преди възникването на човека, за да се появи по-добър. Техническите средства са готови, финансите са налице, само длъжността на генералния директор на проекта е вакантна. Всички се страхуват от свързания с нея риск.

— Наистина ли няма желаещи? — учудването ми все повече нарастваше.

— Мина времето, когато всеки гледаше да управлява света... Без съответната квалификация никой не се захваща с трудна задача. Така че длъжността е свободна, а въпросът не търпи отлагане!

— Ами като не разбирам нещо от тази работа? И защо пък точно аз?

— Ще имаш на разположение цели щаботове от специалисти. Няма да се занимаваш с техническите аспекти. Има многобройни и най-разнообразни планове за действие, много проекти, много методи — необходимо е да се вземат обмислени, отговорни решения. Аз, тоест, ти, трябва да вземеш тези решения. Нашият хиперпютър изследва чрез психосондиране всички хора, живели някога на Земята, и прецени, че в мен, тоест, в теб, е единствената надежда на проекта.

Помислих малко и казах:

— Да, личи си, че въпросът е сериозен. Възможно е да приема предложението, но може и да не го приема. Историята на човечеството — не е шега работа? Но как стана така, че аз, тоест ти, се появи тъкмо тук, при мен? Аз самият не съм мърдал никъде из времето. Едва вчера се върнах от Хиядите!

— Ясно е като бял ден — прекъсна ме той. — Нали ти си по-ранният! След като приемеш предложението, ще ти дам моя хроноциклет и ще отидеш там, където трябва, тоест, когато трябва.

— Не, ти не отговори на въпроса ми. Кажи ми как си попаднал в XXVII век.

— Отидох там, естествено, с машина на времето. А после оттам дойдох в твоето сега и тук.

— Но ако аз никъде не съм ходил с никаква машина на времето, то и ти, който си аз...

— Стига си дрънкал глупости! Аз съм по-късен от теб, така че ти все още не можеш да знаеш какво ще ти се случи на теб, за да потеглиш към XXVII век.

— Нещо го усукваш! — промърморих. — Ако приема това предложение, ще се озова тутакси в XXVII век. Да или не? Там ще ръководя онзи ТЕОВИХ и така нататък. Но как ти си попаднал там...

— Така можем да дрънкаме цяла нощ! Не преливай от пусто в празно. Впрочем, знаеш ли какво? Помоли Розенбайсер да ти обясни тези неща. В края на краищата той е специалист по времето, а не аз! Впрочем, както винаги при примките на времето, подробностите не винаги са ясни, но имай пред вид, че те са буквално нищожни в сравнение с моята, тоест, твоята мисия. Защото това е мисия с историческо значение! Е? Съгласен ли си? Хроноциклетът е в изправност. Нищо му няма, проверих.

— Какво ме засяга хроноциклетът ти? Не мога да тръгна така, изведнъж.

— Налага се! Длъжен си! Трябва!

— О-хо-хо! Само не така! Без „трябва“! Знаеш колко не обичам тия работи. Мога, но само ако преценя, че положението го изисква. Кой е този Розенбайсер?

— Директорът по научните въпроси на ИНТ. По ранг ще бъде твой пръв заместник.

— На ИНТ ли?

— На Института по темпористика.

— А ако не се съглася? Какво ще стане?

— Не можеш да не се съгласиш... Такова нещо ти няма да направиш... Ще излезе, че се страхуваш...

Стори ми се, че последните му думи бяха придружени от сподавена усмивка. Наежих се.

— Виж ти. И защо, моля?

— Защото... бе какво да ти обяснявам... То е свързано със структурата на самото време.

— Не ме баламосвай. Ако не се съглася, няма да се помръдна оттук, и тогава нито твоят Розенбайсер ще ми обясни нещо, нито пък ще ви поправам историята.

Говорех така, за да спечеля време, понеже подобни въпроси не се решават ей така, на секундата, но освен това, макар да не ми беше ясно защо той, тоест аз, е дошъл при мен, все пак смътно усещах, че в цялата работа се крие някаква измама, някаква хитрост.

— Ще ти дам отговор след четирийсет и осем часа — заявих.

Той започна да настоява да реша веднага, но колкото по-напираше, толкова по-малко ми харесваше всичко това. Накрая дори взех да се съмнявам дали наистина е идентичен с мен. При тази мисъл веднага го подложих на разпит. Трябваше да измисля нещо тайно, което никой друг освен мен не знае.

— Защо пътешествията в моите „Звездни дневници“ не са номерирани последователно?

Той се засмя:

— А-ха-ха! Вече не ми вярваш, а? Ами защото, миличък, едните пътешествия са били в пространството, а другите — във времето, следователно, не може да се говори дори за първо пътешествие; винаги можеш да се върнеш до някой момент, в който още не е имало пътешествие, и да заминеш за някъде, тогава първото пътешествие ще стане второ — и така до безкрайност!

Така беше. Но все пак за тези неща знаеха няколко души, мои доверени познати от технологичния институт на професор Тарантога. Поисках да ми докаже самоличността си. Документите му бяха в ред, което в същност не беше никакво доказателство — можеха да бъдат фалшиви. Моите съмнения се поразсеяха, като видях, че знае всички песни, които пея единствено когато летя сам-самичък из далечните простори, обаче забелязах, че пее ужасно фалшиво припева на „Метеорити, метеорити“. Казах му, а той страшно се обиди и отвърна, че не той, а аз винаги пея фалшиво; разговорът ни, протекъл до този момент в доста спокойна атмосфера, се превърна в спор, после премина в остра кавга, докато ме ядоса така, че го пратих по дяволите. Казах го в пристъп на гняв, не искрено, ала той безмълвно стана, качи се горе, намести своя хроноциклет, яхна го като велосипед, мръдна някаква част и в миг се стопи в мъгла, по-точно — в облаче цигарен дим. След минута и то изчезна, останаха ми само разхвърляните по

пода книги. Бях сам, стоях опулен и гледах стъписано, защото не бях очаквал това, но не исках да отстъпя от своето, когато той започна да се готви за път. Помислих малко, а после слязох обратно в кухнята, тъй като в приказки бяха минали близо три часа и пак бях гладен. В хладилника имах още няколко яйца, че и парченце шунка, но щом запалих газта и счупих яйцата, от горния етаж се разнесе неописуем грохот.

Стреснах се и от омлета ми не остана нищо, съдържанието на тигана се изсипа право върху пламъка на газовия котлон, а аз хукнах нагоре, като прескачах по три стъпала и изригнах най-грозни проклетия.

По рафтовете вече нямаше ни една книга, последните томове образуваха голяма купчина, а изпод нея се измъкваше човек заедно с изкривения при падането хроноциклет.

— Какво означава всичко това? — извиках вбесен.

— Сега ще ти обясня... чакай малко... — мърмореше той, дърпайки хроноциклета към лампата. Огледа го съсредоточено — този път дори не направи опит да оправдае поредното си нахлуване в моя дом. Дойде ми до гуша.

— Би следвало поне да обясниш!! — изкрещях, вече извън себе си от гняв.

Усмихна се. Отмести хроноциклета, по-точно — подпря го на стената, извади лулата, натъпка я с тютюн от моята кесия, запали, праметна крак връз крак. Не издържах.

— Безсрамник такъв! — извиках.

Не се помръднах от мястото си, обаче вътре в себе си твърдо реших да го направя на пестил. Ще си прави шеги с мен, и то в дома ми!

— Глупости — рече той флегматично. Очевидно не изпитваше и капчица вина. А ми събори всички книги на пода!

— Без да искам — поясни и пусна дим от устата си. — Хроноциклетът ми пак се подхлъзна.

— Но защо се върна?

— Трябваше...

— Как така?

— Скъпи мой, попаднали сме в кръг на времето — спокойно обясни той. — Сега пак ще те уговарям да станеш директор. Ако

откажеш, ще си замина, но скоро пак ще се върна и всичко ще започне от начало...

— Невъзможно! В затворена верига на времето ли сме?

— Точно така.

— Не е вярно! Ако беше така, всичко, което говорим и правим, би трябвало да съвпада идеално, в най-големи подробности, а това, което говоря сега и което ти говориш, вече не е съвсем същото, както първия път!

— Какви ли не глупости дрънкат хората за пътешествията във времето — каза той, — а тази, която ти ей сега изтърси, е една от най-безсмислените. В кръговото време всичко трябва да протича подобно, но в никакъв случай не по същия начин, тъй като затвореното време, както и пространственото затваряне не премахва напълно свободата, а само я ограничава! Ако приемеш предложението, ще отидеш в 2261 година и така кръгът ще се превърне в отворена примка. Но ако откажеш и пак ме изгониш, ще се върна и... знаеш какво ще стане после!

— Значи нямам друг изход?! — кимнах. — Ох, знаех си аз, нещо веднага ми подсказа, че тук има някаква шашма! Махай се от тук! И повече да не съм те видял!

— Стига глупости — отвърна той хладно. — Онова, което става, в момента зависи само от теб, не от мен, а още по-точно казано, хората на Розенбайсер са затворили примката зад нас двамата и така ще се въртим в нея, докато не станеш директор!

— И това ми било „предложение“! А какво ще стане, ако те поступама?

— Нищо, само по-късно, като му дойде времето, ти самият ще си лекуваш същите рани. Не си длъжен да приемеш предложението — в смисъл, че бихме могли да се забавляваме така до края на живота си...

— Виж ти! А не мога ли да те затворя в мазето и да си грабна шапката?

— Не, по-скоро аз ще те затворя, защото съм по-силен.

— Оооо?

— Това е положението. Живял съм в 2661 година, а там храната е много по-питателна от сегашната, тъй че не би издържал и минута срещу мен.

— Ще видим — изръмжах войнствено и станах от стола, но той дори не се помръдна.

— Знам „джурджудо“ — заяви флегматично.

— Какво е това?

— Вид усъвършенствувано джудо от 2661 година. Ще те тръшна за нула време.

Бях побеснял, ала богатият ми жизнен опит ме беше научил да овладявам емоциите си и в най-крайни ситуации. И сега, разговаряйки с него, тоест, със себе си, се убедих, че наистина нямам друг изход. Впрочем, историческата мисия, очакваща ме в бъдещето, отговаряше и на възгледите, и на характера ми. Възмущаваше ме само принудата, към която прибягнах, но ми беше ясно, че трябва да си разчистя сметките не с него, използван като маша, а с неговите господари.

Показа ми как се управлява хроноциклета, даде ми няколко практически указания, настаних се на седалката и тъкмо когато щях да му напомня да разтреби в къщи и да извика дърводелец да поправи библиотечните шкафове, той натисна стартера. Той, светлината на лампата, цялата стая — всичко изчезна като издухано. Машината под мен, онзи същият метален прът с фуниеобразно разширяващ се ауспух, завибрира, от време на време подскачаше като буен жребец, налагаше се да стискам дръжките с всички сили, за да не изхвъркна от седлото, нищо не виждах, само ми се струваше, че по лицето и тялото ми минават телени четки. По едно време прецених, че скоростта във времето нараства прекомерно, дръпнах спирачката и тогава в черния хаос започнаха да се открояват смътни очертания.

Виждах някакви гигантски сгради, ту с форма на купол, ту източени нагоре, а аз прелитах през тях като вятър през стобор. Все ми се струваше, че ще се ударя в стените, инстинктивно затварях очи и пак увеличавах скоростта, искам да кажа — темпото. На няколко пъти машината подскочи рязко — главата ми се раздруса, зъбите ми затракаха. По едно време усетих промяна, макар че трудно бих могъл да определя в какво се състои тя; сякаш се намирах в гъста като сироп среда, лепкава и втвърдяваща се. Хрумна ми, че може би преминавам през някаква преграда, която най-накрая ще се превърне в мой гроб, и, скован в бетона, ще си остана там во веки веков заедно с хроноциклета, също като чудновато насекомо в кехлибар. Но пак усетих тласък напред, хроноциклетът завибрира, а аз паднах върху

нещо еластично, потънах и се залюлях. Изпуснах машината, ослепи ме бяла светлина. Замижах.

Отворих очи и оглушах от гръмки гласове. Лежах в центъра на голям диск от пенопласт, който беше боядисан в концентрични кръгове, досущ мишена на стрелбище. Хроноциклетът се беше катурнал на една крачка от мен, а наоколо стояха няколко десетки души в лъскави комбинезони. Дребен рус мъж, започнал да оплешивява, стъпи върху матрака на диска, помогна ми да стана и разтърси ръката ми с думите:

— Най-сърдечно ви приветствувам с „добре дошли“! Розенбайсер.

— Тихи — отвърнах машинално.

Огледах се. Намирах се в голяма като град зала без прозорци, високият таван имаше цвета на небето. Много дискове, съвсем същите като онзи, на който кацнах аз, бяха проснати в една редица; някои бяха свободни, на други се работеше. Няма да скрия, че си бях приготвил няколко хапливи забележки по адрес на Розенбайсер и другите създатели на темпоралния сак, с който ме измъкнаха от дома, но ги преглътнах, понеже изведнъж разбрах на какво ми прилича тази огромна зала. Като че бях в гигантско киностудио! Край нас минаха трима души в доспехи. Първият носеше пауново перо на шлема си и държеше позлатен щит, лаборантите наместваха на гърдите му отрупана със скъпоценни камъни икона, лекарят му би инжекция на оголената ръка, някой припряно закопчаваше каишките на бронята, а друг му подаваше двуръчен меч, дълъг и тежък, и широко наметало с изтъкани по него гербове с грифове. Другите двама носеха обикновени железни доспехи, сигурно бяха оръженосците му, и вече се наместваха на седалката на хроноциклета в центъра на диска. От мегафона долята глас: „Внимание... дваисет, деветнайсет, осемнайсет...“

— Какво става тук? — попитах съвсем объркан, защото в същото време на петнайсетина крачки по-нататък пристъпваше върволица слаби мъже с огромни бели тюрбани; и тях ги инжектираха, а техникът се скара на един, защото беше открил под бурнуса му малък пистолет. Виждах индианци с нарисувани в бойни цветове лица и току-що наточени томахавки, лаборантите трескаво оправяха перата по главите им. Един прислужник в бяла престилка буташе към друг диск дървена

количка с кошмарно мръсен, парцалив просяк без крака, напомнящ чудовищните сакати на Брьогел.

— Нула! — обяви мегафонът.

Троицата в доспехи изчезна заедно с хроноциклета. Познавах вече този ефект — кратък проблясък, след който във въздуха се разнася белезникав дим, подобен на магнезиев.

Розенбайсер ми обясни:

— Това са нашите анкетъори. Проучват общественото мнение през различните векове, нали разбирате, статистически материал, информация, нищо повече. Не сме правили още никакви корекции, чакахме вас.

Той ми посочи пътя с ръка и забърза подир мен; чувах гласове, броещи до старта, ту тук, ту там просветваше, разнасяха се облачетата белезникав дим, изследователите изчезваха един след друг, а на тяхно място идваха нови — съвсем като в огромно киностудио при снимане на исторически суперкич. Разбрах, че е забранено да се пренасят в миналото каквито и да било анахронични вещи, обаче анкетъорите се опитват да прехвърлят контрабандно това или онова, кога от инат, кога за лично удобство. Помислих си, че ще се наложи да въвеждам ред с желязна ръка, но попитах само:

— Дълго ли трае такова събиране на данни? Кога например ще се върне онзи воин с оръженосците?

— Удържаме се в рамките на плана — доволно се усмихна Розенбайсер.

— Онези тримата вече се върнаха — вчера.

Замълчах, мислейки си, че няма да ми е лесно да свикна с живота в условията на хрономоционната цивилизация. Понеже лабораторният електромобил, с който трябваше да отидем до дирекцията, се повреди, Розенбайсер помоли няколко анкетъори-бедуини да слязат от камилите и с този импровизиран транспорт стигнахме до там.

Просторният му кабинет беше подреден в модерен, сиреч, прозрачен стил. Малко е да се каже прозрачен — повечето кресла изобщо не се виждаха, а когато работех на бюрото, само купчините документи подсказваха присъствието му. Ако наведех глава над работата, пред очите ми непрестанно стърчаха собствените ми крака в раирани панталони и тези раета ми пречеха да се съсредоточа, затова

поискаха да боядисат всички мебели, за да станат непроницаеми за погледа. Тогава пък се оказа, че имат направо идиотски форми, защото не са били проектирани за гледане. Накрая ги смениха с една гарнитура антики от втората половина на ХХІІІ век и чак тогава се почувствувах нормално. Споменавайки тези дреболии, не само изпреварвам фактите, но и отбелязвам някои недоглеждания в Проекта. Макар че като директор бих си живял царски, ако имах само проблемите за мебелите и интериора.

Трябва да напиша цяла енциклопедия, за да разкажа всичко, което Проектът извърши под мое ръководство. Затова ще опиша съвсем накратко основните етапи от работата. Организационната структура беше следната. Пряко подчинени ми бяха две направления: РЕСТЕКАЛ (Ресор „Техническо-календарен“), обединяващ отделите за ударно-квантова и дисперсионна темпористика, и ресор „Исторически“, разделен на сектор „Човешки“ и сектор „Нечовешки“. Ръководител на технолозите беше д-р Р. Бошкович, а начело на историотворците стоеше проф. П. Латон. Освен това ръководех директно отрядите на истомандосите и времескачачите (хроношутистите), както и една бригада за аварийно детрониране и апарат за надзор. Тази бърза помощ, нещо като противопожарна служба за непредвидени опасни случаи, се наричаше съкратено ПАРКИ (Подвижна аварийна ремонтно-контролна инспекция). При моето пристигане технолозите по времето бяха готови да започнат мащабна телехронична операция, докато в сектор „Човешки проблеми“ (под ръководството на Хари С. Тотел) специалистите разработваха стотици ХАРЕМИ (Хармонограми за еднократна мелиорация). Успоредно с техните разработки сектор „Нечовешки проблеми“ (инж. по телата О. Гудли) проектираше варианти за реорганизация на Слънчевата система, тоест, планетите начело със Земята, хода на биологичната еволюция, антропогенезиса и т.н. Бях принуден да отстраня един след друг всички споменати тук мои подчинени; всяка поредна криза в Проекта е неразривно свързана в паметта ми с някого от тях. Като му дойде времето, ще разкажа за всеки поотделно, нека човечеството знае кой е виновен за неговите нещастия.

В началото бях изпълнен с най-светли надежди. Преминах съкратен курс, въвеждащ в основите на телехронията и хрономутацията, овладях също организационните принципи —

компетенции на отделните ресори, разделение на труда и др., като още тогава се стигна до спор с главния счетоводител (Евг. Клид) и разбрах каква гигантска задача стои пред мен. Науката от XXVII ми предлагаше многобройни и разнообразни технологии за действие във времето и сякаш това беше малко, та трябваше да вземам решение по стотици планове за коригиране на историята. Всеки се опираше на знанията и авторитета на някой прочут учен, а аз трябваше да избирам от това *embarras de richesse*^[1]. Другояче не можеше и да бъде — нямаше единомислие нито по отношение на *метода*, с който щяхме да подобряваме миналото, нито по отношение на началния *период*, да не говорим за това, че не се знаеше *колко* интервенции трябва да предприемем.

През първата фаза, характеризираща се с оптимистични предвиждания, смятахме да не закачаме човешката история, а само да въведем ред в предхождащите я еони; нашата монументална програма предвиждаше например девулканизирание на планетите, изправяне на земната ос, подготвяне на благоприятни условия на Венера и Марс с оглед на бъдещото им колонизиране, като на Луната се отреждаше ролята на своеобразен мост или междинна станция за емиграционната космонавтика, която щеше да възникне след три-четири милиарда години. В името на по-доброто бъдеще наредих да се задействуват Генераторите за замислени изохронни системи (ГЕНЕЗИС). Разполагахме с три типа от тях: БРЕКЕКЕК, КОАКС и КВАК. Вече не помня какво означаваха тези съкращения; КОАКС работеше коаксиално, а с КВАК се определяше квантовата корекция.

Резултатите от пускането им в действие надминаха най-лошите ни очаквания; аварията настъпваха една след друга. Вместо да спре меко и да се синхронизира с нормалното течение на времето, КВАК експлодира над Марс, обгори го и го превърна в глобална пустиня; всички океани се изпариха и се разпръснаха из космическото пространство, а спечената кора на планетата се напука, образувайки мрежа от страховити, широки до стотици мили ровове. Това породило през XIX век хипотезата за марсианските канали. В никакъв случай не можех да допусна по-ранните поколения от човечеството да се досетят за нашата акция, защото това можеше да доведе до възникване на вредни комплекси у тях, затова наредих да се циментират най-грижливо всички канали, което бе направено около 1910 година от

инж. Даваш. Астрономите от по-късните времена никак не се учудиха от тяхното изчезване и обясниха всичко чрез оптическа измама на предшествениците си. При КОАКС, който трябваше да подготви Венера за живот, грешката на КВАК се избягваше посредством АМУР (Амортизационен универсален редуктор), но в този случай се повредиха ДУПКИте (Дисипатори^[2] за универсална прочиствателно-компенсационна информация) и поради хроноклазъма Венера бе обгърната от отровен облак. Свалих от длъжност отговарящия за тази операция инж. Ваденлекер, но след като научният съвет се застъпи за него, му позволих да довърши последните експерименти. Този път настъпи вече не авария, а катастрофа в космически мащаби. Ускореният против течението на битието БРЕКЕКЕК се вряза в настоящето отпреди 6,5 милиарда години, при това толкова близо до Слънцето, че откъсна от него огромно парче звездна материя, която, свивайки се под влияние на силите на привличане, даде началото на всички планети.

Ваденлекер се опита да се защити, като твърдеше, че така благодарение на него възникнала Слънчевата система, а ако не била аварията в хроналната глава, шансът за възникване на планетите практически бил равен на нула. По-късно астрономите си блъскаха главите каква звезда е минала толкова близо до Слънцето, че да изтръгне от него протопланетна материя, защото наистина толкова близко преминаване на две звезди спада към почти невъзможните явления. В края на краищата отстраних наглия и самодоволен инженер от техническото ръководство, тъй като не виждах смисъла и целите на Проекта в това да се вършат подобни неща неволно, от небрежност и недоглеждане. Ако се стигнеше дотам, можехме да оформим планетите къде по-добре. Впрочем, след съсипването на Марс и Венера целият технически ресор нямаше с какво да се похвали.

На дневен ред стоеше планът за изправяне на земната ос; целта беше климатът ѝ да стане по-равномерен, без полярни студове и тропически жеги. Операцията имаше и хуманна цел: така повече видове щяха да оцелеят в борбата за съществуване. Резултатът се оказа точно противоположен на намерението. Най-голямата ледникова епоха на Земята, камбрийският период, беше предизвикан от инж. Ханс-Якоб Пльотцлих, изстрелял тежък „изправителен“ снаряд, който породил „дубъл“ на земната ос. Първият ледников период не само не предпази

приприяния инженер по времето от нова грешка, но косвено я предизвика; след като видял какво е направил, инж. Пльотцлих (без аз да знам) изстрелял следващия, „коригиращ“ снаряд. Получи се хроноклазъм и нова ледникова епоха — този път в плейстоцена.

Преди да го уволня, този непоправим човек успя да предизвика трети хроноклазъм. От този момент по негова вина магнитният полюс на Земята не съвпада с оста на въртенето ѝ, защото планетата и до днес се клатушка. Едно парченце от времето на „корекцията“ отлетя в милионната година преди нашата ера и на същото място днес се намира Големият аризонски кратер. За щастие никой не загина, защото хора още нямаше, само девственият лес изгоря. Друго такова парченце беше спряно едва в 1908 година; хората от онова време го знаят като „тунгуския метеорит“. Какви ти метеорити, най-обикновени хвърчащи из времето парчетии от некадърно направения „оптимизатор“. Изхвърлих Пльотцлих без да ми мигне окото, а след като го заловиха една нощ в хроноториума (имал бил угризения на съвестта, отбележете, та искал „да поправи“ стореното), поисках за наказание да бъде отстранен във времето.

В крайна сметка отстъпих, за което и до сега съжалявам, пред ходатайството на Розенбайсер и назначих на вакантното място инж. Диндал. Нямах представа, че той е шурей на директора. Последствията от непотизма^[3], на който чрез гнусно манипулиране бях принуден да съдействувам, не закъсняха. Диндал беше изобретател на СУРУС (Спирачно усмиряващо и регулиращо устройство), усъвършенствувано от инж. по времето Бумеланд. Те разсъждаваха така: ако колосалната гигахронична енергия се освободи дори при хроноклазъм, нека тогава, вместо да действа чрез взривна вълна, като онази, която унищожи Марс, да се превърне в чисто лъчене. Тази недообмислена идея (добрите намерения не се броят!) ми създаде много грижи. СУРУС наистина трансформира кинетичната енергия в радиация, но каква полза, щом от лъченето (точно по средата на мезозойската ера) измряха до един всички гущери и кой знае още колко други видове.

Бумеланд се оправдаваше, твърдейки, че нищо лошо не е станало — нали на опразнената сцена на еволюционния процес *благодарение на него* са могли да се явят бозайниците, от които произлиза и човекът. Сякаш и това е било запланувано! Завроцидът ни отне възможността да маневрираме свободно в антропогенетичен аспект, а те дори се

хвалеха с това! Диндал привидно се покая, дори си направи самокритика, но не е истина, че доброволно бил напуснал поста си. Аз заявих на Розенбайсер, че докато неговият шурей е в Проекта, кракът ми няма да стъпи в дирекцията.

След тази фатална серия събрах целия колектив и произнесох реч, в която предупредих, че съм принуден да прилагам отсега нататък драконови мерки спрямо нарушаващите безопасността на миналото. Няма да им се размине само с лишаване от топлото служебно местенце!

Говорех, че аварията са разбираеми, че те са направо неизбежни при внедряването на невиждана досега технология; че едно време, в зората на космическата ера, малко ли ракети се разхвърчали на парчета; че нашата дейност като протичаща във времето, е несравнимо по-опасна. Научният съвет ми препоръча нов експерт по времето: професор Л. Нардо Де Винчи. Преди следващите експерименти предупредих него и Бошкович, че за нищо на света няма да проявя снизходителност при сериозни катастрофи, ако са предизвикани от нехайство.

Запознах ги и с докладните записки, които Ваденлекер, Бумеланд и Диндал изпращаха зад гърба ми до Научния съвет — пълни с противоречия, защото ту се позоваваха на обективни трудности, ту се опитваха да представят грешките си като заслуги. Казах им, че се лъжат онези, които ме смятат за невежество. Достатъчно добре владее четирите аритметични действия, за да мога да пресметна колко материя от Слънцето вече е похабена, защото всички тия уранови планети, същински буница, направо клоаки, натъпкани с амоняк, не стават за нищо; Венера и Марс също ги задрасках и дадох зелена улица на последния опит за усъвършенстване на Слънчевата система. Програмата предвиждаше преустройство на Луната в санаториум за възстановяване на космонавтите от Бъдещето и същевременно в междинна станция по пътя към Атина.

Вие не знаете какво е Атина? Никак не се учудвам. Тази планета трябваше да бъде усъвършенствувана от екипа на Гещирнер, Старшит и Астроляни. Дотогава не бях виждал в Проекта такива некадърници. ДУРАК (Диспергиращо устройство за регулиране на автоматичната космотехника) излезе от строя, ДУПЕК (Дистанционно устройство за предотвратяване на евентуални колизии) се строши, а Атина, която до

този момент обикаляше около Слънцето на орбита между Земята и Марс, се пръсна на деветдесет хиляди парченца и от нея остана само така нареченият „Астероиден пръстен“. А що се отнася до Луната, господата оптимизаторите съсипали окончателно повърхността ѝ. Чудно как и тя не е станала на парчета! Ето как възникна прочутата загадка за астрономите от XIX и XX век, които не можеха да проумеят откъде са се взели толкова много кратери. Затова измислиха две теории — вулканична и метеоритна.

Смешна история. Автор на „вулканичните кратери“ е инж. по времето Гещирнер, отговарящ за ДУПЕК, а виновник за „метеоритните“ — Астрояни, който се прицели в Атина преди три милиарда години, направи я на пух и прах, а откатът на хроноклазъма, избил в четирите посоки на света, спря завинаги въртеливото движение на Венера, тропоса на Марс два фалшиви спътника с налудничаво движение (обратно на предвижданото), така че в сравнение с горното за този „специалист“ беше истинска дреболия да превърне повърхността на Луната в артилерийски полигон, на който отломъците от Атина да се сипят в продължение на един милиард години. Веднага щом научих, че едно парче от хронотрактора, размазано от експлозията на 2 950 000 000 години, е стигнало до праисторическо време, паднало в океана и пробило дъното му, потапяйки по пътя си Атлантида, лично изхвърлих от Проекта виновниците за комплексната катастрофа, а на отговарящите за операцията като цяло наложих санкциите, за които ги бях предупредил. Те обжалваха пред Съвета, но нищо не им помогна.

Заточих професор Л. Нардо де Винчи в XVI, а Бошкович — в XVII век, за да не могат да се срещат и да плетат интриги. Известно ви е, че през целия си живот Леонардо да Винчи се опитва да направи времелаз, но не успя; така наречените „вертолети“ на Леонардо и другите негови машини, колкото чудновати, толкова и неразбираеми за съвременниците му, са просто страничен продукт на неговите усилия да избяга от заточението във времето.

Честно казано, Бошкович се държеше прилично. Той беше изключително способен човек, с прецизен ум, математик по образование. В XVII век стана несъмнено известен, но непризнат от никого философ. Опитваше се да популяризира принципите на теоретичната физика, ала съвременниците му не разбираха нито дума

от неговите трактати. За да облекча донякъде заточението му, изпратих го в Рагуза (Дубровник) понеже скришом в себе си изпитвах симпатия към него, но смятах, че съм длъжен да наказвам сурово отговорните хора, въпреки че Научният съвет не одобряваше това.

И така, първата фаза от Проекта завърши с пълен провал. Аз наложих абсолютно вето върху всякакви понататъшни опити от серията ГЕНЕЗИС. Достатъчно пари бяха хвърлени на вятъра! Колосалните пустини на планетите от групата на Юпитер, изгореният за вечни времена Марс, опропастената Луна (така наречените „маскони“, концентрирана маса под повърхността ѝ, са просто дълбоко заседналите в почвата вкаменени в лавата остатъци от главите на ДУРАК и ДУПЕК), изкривената земна ос, дупката в дъното на океана, предизвиканото от тази пукнатина разделяне на Евразия и двете Америки — това беше тъжната равносметка от проведените операции. И все пак не си позволих да се обезверя и отворих широко вратата на творческото оптимизиране пред екипа на Историческия ресор.

Той се делеше, напомням, на два сектора — по човешките (доц. Хари С. Тотел) и по нечовешките проблеми (инж. по телата Гудли). Целият ресор се ръководеше от професор П. Латон, към когото още от самото начало проявявах известно недоверие заради неговите радикални и безкомпромисни възгледи. Затова предпочитах да не пипаме все още съществуващата история на човечеството; много по-правилно би било да се създадат такива разумни същества, които сами да си я цивилизоват както трябва. Възспирах Латон и Тотел (никак не ми беше лесно, защото ръцете просто ги сърбяха за историотворчество), а възложих на Гудли да задвижи биологичната еволюция на Земята. За да не ме обвиняват, че спъвам творческото начало, дадох на проекта ХОПСА (Хомо Перфектус Сапиенс) доста голяма самостоятелност. Същевременно апелирах към ръководителите му (О. Гудли, Х. Омир, Х. Босх, ван Айк) да се учат от грешките на Природата, която е осакатила всичко живо и сама си е препречила пътя към Разума, за което впрочем не бива да я виним строго, защото е действувала слепешката, ден за ден. Затова пък ние трябва да работим целенасочено, като имаме непрекъснато пред очите си целта, тоест, ХОПСА. Те обещаха, че ще се придържат към моите напътствия, гарантираха успех и пристъпиха към работа.

Като им дадох самостоятелност, не се намесвах и не ги контролирах милиард и половина години, докато най-накрая купищата анонимни писма ме накараха да направя проверка. Щях да побелея от това, което видях. В началото, близо четиристотин милиона години, те си играли като деца да пускат панцирни рибки и някакви си там троглодити; като видели обаче колко малко време им остава до края на милиардлетката, ударих я на щурмовщина. Трупали, както им дойде, елементи, един от друг по-чудати, произвеждайки ту планини от месо на четири крака, ту само опашки, ту някакъв цветен пращец; едни екземпляри бяха покрити с дебели плочки, а на други бяха намушкали дето им падне рога, бивни, тръби, хоботи, пипала. Колко грозно, колко отблъскващо, колко безсмислено беше всичко това, чак страх да те хване: чист абстракционизъм и формализъм под знака на антиестетичното.

Тяхното самодоволство ме вбеси. Твърдяха, че сега не било времето на зализаната сладникавост, че аз не ги разбирам тия работи, че „нямам усет“ и т.н. Замълчах си. Но да бяха спрели дотук! Къде ти! В този задружен колектив всеки беше против всеки. Дори никой не мислеше за Разумния Човек, а само за това как да провали проектите на колегите си; ако в Природата се появеше нов модел, друг специалист вече подготвяше такова чудовище, което да надмине произведеното от колегата му и да докаже неговото бездарие. Онова, което по-късно бе наречено „борба за съществуване“, в същност беше плод на завистта и интригантството. Бивните и ноктите на Еволюцията са само резултат от господстващите в сектора отношения. Вместо сътрудничество видях там само масово прахосничество и желание да подложиш динена кора на колегата, а върховно удоволствие изпитваше онзи, който успееше да замрази по-нататъшното развитие на някой клон от работата на партньорите си — ето защо в държавата на живота има толкова слепи улички. То пък един живот! Превърнали го бяха в нещо средно между паноптикум и гробище. Още недовършили един обект, те се нахвърляха върху следващия; последователно провалиха шансовете на двойнодишащите и членестоногите, на които видяха сметката с трахеите. Ако не бях аз, никога не би се стигнало и до века на парата и електричеството, защото те бяха „забравили“ за каменовъгления период, тоест, за разсаждане на онези дървета, от които по-късно щяха да се получат въглищата за парните машини.

Гледах, ревизирах и само кършех ръце: цялата планета беше задръстена с трупове и разни останки. Особено се беше престарал Босх. Когато го питах защо ни е този *Phamphorynchus* с опашка, взета назаем от детско хвърчило, не го ли е срам за *Proboscidae*, защо са им на гущерите шипове като тараби на гърба, той отговаряше, че аз не разбирам какво значи творческо вдъхновение. Поисках да знам тогава къде при създаденото положение на нещата ще възникне разумът; въпросът ми беше реторичен, тъй като те взаимно си унищожаваша всички перспективни направления. Не налагах готови решения, но преди това им бях споменал за птиците, за орлите; в същото време на всичко хвъркато те бяха миниатюризирали главата, а онуй, що бягаше (като щрауса) бяха докарали до пълно видиотвяване. Нямах друг изход, оставаше ми алтернативата: или да изработим Разумния Човек от случайни отпадъци, или да реализираме така наречената „еволуция с гръм и трясък“, тоест, чрез насилствено пробиване на запушените линии на развитие. Последният вариант беше недопустим — палеонтолозите по-късно щяха да класифицират подобна явна намеса като чудо; същевременно аз много отдавна бях забранил всякакъв род чудотворство, за да не въвеждаме в заблуда бъдещите поколения.

Разпръснах самозабравилите се проектантите в четирите посоки, тоест, времена; после всички техни недоносчета издъгнаха с милиони. Приказките, че уж аз съм наредил да изтребят тези видове, са част от богатия репертоар клевети, които не ми бяха спестени. Не аз местех живота от единия ъгъл на еволюцията в другия като гардероб, не аз дублирах хобота на амебододона, не аз раздух размерите на камилата (*Gigantocamelus*) до тези на слона, не аз си играех с китовите, не аз доведох мамутите до самоунищожение! Защото аз живеях с идеите на Проекта, а не с безнравствената игра, в каквато колективът на Гудли превърна еволюцията. Заточих ван Айк и Босх в Средновековието. За наказание, че пародира темата на Хопса (беше изфабрикувал между другото човек-кон и жена-риба, и то колоратурен сопран) изпратих Омир чак в древността, в Тракия. И пак стана онова, с което по-късно съм се сблъсквал. Снетите от постовете им заточеници, като не можеха да творят реално, разтоварваха незадоволената си страст в ерзацтворчество. Ако някой се интересува какво още е лежало на сърцето на Босх, ще разбере, като разгледа картините му. Не може да се отрече, че той беше велик талант. Това си личеше от умението му да

се приспособи към духа на епохата, от тук идва и религиозната тематика на неговите платна, която е само предлог, и всички онези негови адове и страшни съдилища. Впрочем и Босх прояви недискретност. В „Градината на земните радости“, в самия център на „музикалния ад“ (дясното крило на триптиха), стои два̀сетместен хронобус. И какво можех да направя аз в случая?

Що се отнася до Х. Омир, мисля, че постъпих правилно, като го заточих по следите на неговите творения в Древна Гърция. Неговите живописни творби са загубени, но написаното се е запазило. Чудно ми е как никой не е открил анахроничните белези в тях. Нима не е ясно, че той не се е отнасял сериозно към жителите на Олимп, които взаимно се ядат, с една дума, държат се точно както неговите колеги в института? „Илиада“ и „Одисея“ са романи с ключ, докато образът на холеричния Зевс е пасквил по мой адрес.

Не отстраних Гудли веднага, понеже Розенбайсер се застъпи за него; ако този човек ни подведе, рече ми, заточи и мен, научния директор на института, ако ще и в архайската ера. Гудли бил имал скрити производствени резерви, а тъй като аз бях против използването на маймунски отпадъци, той пристъпи към МУТРА (Модерна усъвършенствувана трансформация и рационална антропогенеза). Не вярвах в неговата МУТРА, ала не се противопоставих, защото вече се говореше, че отхвърлям всички проекти. Поредната текуща проверка показа, че той е заселил в морето няколко дребни бозайника, придал им е форма на риби и им е присадил радар на челото. Работеше тъкмо на етапа на делфина. Беше си навил на пръста, че хармония ще настане само ако има два разумни вида: сухоземен и воден. Ама че идиотщина! Едва тогава щяхме да видим какво значи конфликт! Казах му: „Никакви подводни разумни същества няма да има!“ Делфинът си остана, нямаше как, но такъв, какъвто си беше — с мозък, подготвен за развитие и усъвършенствуване, а ние изпаднахме в криза.

Какво да правим, пак ли да започваме еволюцията от начало? Нямах сили за това. Казах на Гудли да продължи, както той намери за добре, с други думи одобрих маймуната като полуфабрикат, но го задължих да подобри модела в естетическо отношение, а за да не може после да се измъква с щяло и нещяло, изпратих му писмени инструкции по официален, служебен път (без да изпадам, разбира се, в

подробности). Все пак подчертах, че голият задник свидетелствува за лош вкус и му препоръчах да прояви култура по въпроса за половете, като му посочих за пример цветята, забравките, пъпките; допълнително, преди да замина — налагаше се да взема участие в едно заседание на Съвета — помолих го лично да не освинва всичко, както си знае, а да се помъчи да намери по-естетични мотиви. В ателието му цареше страхотна бъркотия, стърчеха някакви греди, необработени дъски, триони — във връзка с любовта ли? „Да не сте се побъркали — рекох му — любов на принципа на циркуляра?“ Накарах го да ми даде честна дума, че ще изхвърли този трион. Той обеща, подсмивайки се под мустак — беше научил, че заповедта за уволнението му е в чекмеджето ми, та му беше все едно.

Решил да ми направи напук. Разправял наляво и надясно, че директорът, тоест, аз, ще се шашне, като се върне. Наистина, стъписах се. Извиках го незабавно, боже мили, правеше се на службаш; твърдеше, че се придържал към инструкциите! Вместо да махне онази плешивина отзад, той избърснал цялата маймуна, с една дума, направил точно обратното, а пък що се отнася до любовта и пола, не, от негова страна това беше просто саботаж! Само изборът на мястото стига! Впрочем, излишно е да обсъждаме тази диверсия. Всеки сам вижда какви са последиците от нея. Чудесно беше порботил господин инженерът! Маймуните може да са всякакви, но поне са вегетарианци. Той беше направил хората месоядни.

Свиках извънредно заседание на Научния съвет във връзка с бенигнализацията^[4] на Хомо Сапиенс. Там ми беше заявено, че стореното не може да се премахне с един замах, ще трябва да се свият двайсет и пет, че и трийсет милиона години; спечелиха с повече гласове при гласуването; не се възползувах от правото си на вето, може би сбърках, но вече просто едва се държех на краката си. Впрочем, бях получил сигнали от XVIII и XIX век: търсейки леснината, сътрудници на ПАРКИ, които ги мързяло да пътуват напред-назад във времето, се устроили в разни замъци, дворци, мазета, без да вземат каквито и да е предпазни мерки; и ето че плъзнали слухове за прокълнати души, за звън от вериги (шумът от включван хроноциклет), за призраци (обличали се в бяло, сякаш не можели да носят униформи в друг цвят); пускали мухи в главите на хората, изкарвали им акъла с преминаването през стени и зидани огради (пътуването във времето винаги изглежда

така, понеже хроноциклетът стои на едно място, а Земята продължава да се върти), с една дума, надробили такава каша, че от нея се родил — ни повече ни по-малко — романтизмът. Наказах виновните и се заех с Гудли и Розенбайсер.

Заточих и двамата. Знаех си, че Съветът никога няма да ми го прости. Обаче като лоялен човек ще кажа: Розенбайсер, който се държа с мен скандално, по време на заточението си имаше много прилично поведение (като Юлиан Апостата). Той направи доста, за да облекчи живота на бедните във Византия. От тук можем да направим извода, че се е провалил на своя пост, защото не беше дорасъл за него. Да бъдеш император е по-лесно, отколкото да ръководиш подобряването на цялата история.

Така завърши и втората фаза на Проекта. Разреших на сектора по социалните въпроси да действа, тъй като при създаденото положение можехме да усъвършенствуваме само цивилизованата история. Залавяйки се за работа, Тотел и Латон направо ликуваха от провала на своите предшественици, като не пропуснаха предварително да предупредят, презастраховчици такива, че не бива да очакваме прекалено много след ТЕОВИХ, при такъв Хомо Сапиенс!

Хари С. Тотел възложи на Хроналергистите (Кханд ел-Абр, Кан дьо ла Брьо, Жирен д. Ол, Дж. И. Р. Андол) да извършат първия експеримент от реорганизираната програма. Непосредственото ръководство на групата беше възложено на инж. историотворец Хемдрайсер. Те заплануваха да ускорят развитието на културата чрез урбанистична екцелерация. В Долен Египет на XII или XVIII династия, вече не помня коя, натрупаха планини от строителен материал и с помощта на временни наемници, наричани у нас неофициално „темпорални агенти“, издигнаха равнището на строителната техника, но недостатъчният контрол доведе до извращения. С една дума, вместо да активизират масовото жилищно строителство, те започнаха да строят никому ненужни гробници на разни фараони. Заточих целия колектив на Крит — ето откъде дойде дворецът на Минос. Не знам дали е истина онова, което ми каза Бетерпарт — че заточениците се разбунтували и задружно се опълчили срещу бившия си шеф, след което го затворили в лабиринта. Не съм проверявал по документите, но се съмнявам в достоверността на тази клюка, Хемдрайсер хич не ми прилича на Минотавър.

Най-сетне реших да поставя край на щурмовщината и поисках да чуя предложения за проекти с комплексен характер. Трябваше да уточним как да действваме — явно или скрито, дали хората от различните епохи би трябвало изобщо да се досещат за евентуалната помощ извън историята. Тотел, настроен либерално, се изказа за криптохронията, чийто привърженик бях и аз. Алтернативната стратегия би изисквала да се вземат хората от миналото под явно покровителство, а това би нарушило чувството им за свобода на собствената воля. Необходимо беше да им помагаме, но тайно. Латон беше против такова решение, естествено, в главата си вече беше изградил схемата на идеалната държава и начините, по които всички общества ще стигнат до въпросния идеал.

Везните натежаха в полза на Тотел, който ми представи един от най-младите и — говореше се — най-способни свои сътрудници: А. Донай, който беше изобретил монотеизма. Бог, обясняваше ми той, няма никому да стори зло с чиста идея, а на нас, оптимизаторите, само ще развърже ръцете, понеже според Проекта решенията на бога са неведоми: хората не могат да ги разберат, следователно, няма за какво да се хванат и в същото време няма да подозират, че някой им се меси (телехронно) в историята. Не бих казал, че тази концепция звучеше зле, но за всеки случай дадох на младия асистент само малък опитен полигон, и то в едно забутано кътче на света, в Мала Азия. Помагаше му инж. историотворец Й. Ов. Направената проверка показа, че са допуснати сериозни нарушения на принципа. Хайде, от мен да мине, дето Донай наредил да пуснат 60 000 тона манна на евреите по време на някакво пустинно преселение. „Дискретната помощ“, която им оказвал, се изразила в толкова пряка намеса (отварял и затварял Червено море, изпращал към враговете на юдеите дистанционно управлявани облаци от скакалци), че на неговите протежета съвсем им се помътило съзнанието: решили, че са богоизбран народ.

Типично за неуспеха на всички планове беше това, че авторите им, вместо да променят тактиката, започваха да използват все помощни материални стимули. А. Донай надмина всички — приложи напалм. Ама питате как съм му позволил? Що за въпрос! Просто аз нищо не знаех. На институтския полигон той демонстрираше само дистанционно запалване на храста и ме уверяваше, че така ще действува и в бъдеще, е, най-много да изгорят няколко кактуса в

пустинята; тези демонстрации имаха за цел да заздравят нравствените форми. След като го заточих на Синайския полуостров, забраних най-сурово на всички ръководители на групи акциите със свърхестествено прикритие. Съвсем друга работа е, че извършеното от А. Донай и Й. Ов имаше историческо продължение.

Но така става винаги. Всяка телехронична намеса слага начало на лавина от явления, а тя не може да бъде спряна, ако не се използват съответни средства; от своя страна те предизвикват нова пертурбация и така нататък до безкрайност. На заточение А. Донай се държеше крайно недостойно, използвайки славата, която си беше завоювал като историотворец. Наистина, вече не можеше да прави „чудеса“, обаче паметта за предишните беше жива. Що се отнася до Й. Ов, говори се, че съм изпратил хроношутисти да се разправят с него. Чиста лъжа! Не знам подробности, не ми беше работа да се занимавам с такива дреболии, но май че Й. Ов се скарал с А. Донай и той така го изтормозил, че се родила легендата за Йов. От цялата работа най-много пострадаха евреите, защото повярваха в своята изключителност, така че когато Проектът беше ликвидиран, те изтърпяха доста мъки и в родината си, и по-късно, когато се пръснаха по света. Няма да споменавам какво говореха по този повод за мен противниците ми в Проекта.

Впрочем, той навлизаше във фазата на най-тежките си кризи. Нося за тях отговорност дотолкова, доколкото отстъпих пред настояванията на Тотел и Латон и им позволих да подобряват историята на широк фронт, тоест, не в изолирани места и моменти, а по цялата ѝ темпорална дължина. Стратегията на тази мелиорация, наречена интегрална, замъгли картината на действията; за да избегна това отрицателно явление, поместих във всеки век по една група наблюдатели, а на Латон дадох пълномощия да организира тайна хроничия, която да се бори с хулиганството във времето.

Това хулиганство, което не би могло да ми се яви и в най-кошмарния сън, е свързано с така наречената „афера на метлите“. Вината за нея носят известен брой разпасани хлапаци, частично от нашия помощен персонал — лаборанти, секретарки и т.н. Неизброимите средновековни предания за сношения с дявола, за инкубите^[5] и суккубите, магьосническите сборища, процесите срещу магьосници, изкушаването на светците и т.н., всичко това е

последствие от нелегалната хромоция, упражнявана от младежи без морални устои. Индивидуалният хроноциклет представлява тръба със седалка и ауспухова фуния и затова, особено при лошо осветление, човек може да го вземе за метла. Разни безсрамници си устройвали разходки с най-голямо удоволствие нощем, за да плашат селяците от ранното Средновековие. Не стига че летели над главите им с бръснещ полет, ами си позволявали да се отправят в XIII или XII век в драстично неглеже (топлес), та нищо чудно, че поради липса на подобри определения хората ги мислели за голи вещици, яхнали летящи метли. По странно стечение на обстоятелствата при следствието и разкриването на виновниците им помогна Босх, пребиваващ вече по онова време на заточение. Без да се стъписва пред първия срещнат пътник във времето, той беше запечатал в своя „адски“ цикъл портретите не на някакви си дяволи, а на десетките нелегални хроноциклети и на техните приятели — толкова по-лесно, след като познаваше лично много от тях.

Като прецених каква вреда бяха нанесли хронохулиганските прояви, заточих виновните седемстотин години назад („Контестаторите на XX век“). Същевременно, понеже фронтът на работата се разшири и обхвана повече от четирийсет века, главният ръководител на ПАРКИ Н. Бетерпарт ми заяви, че не е в състояние да овладее положението и иска допълнителни подкрепления, една аварийна бригада хроношутисти. Наложих се да наемем много нови сътрудници, които макар че не винаги бяха добре обучени, изпращахме навсякъде, откъдето идваха тревожни сигнали. Концентрирането им в няколко века доведе до сериозни инциденти, например, до преселението на народите. А независимо от опитите ни да замаскираме всеки такъв десант, през XX век (около средата му) се разпространиха слухове за „летящи чинии“; по това време вестите се пренасяха много бързо благодарение на развитата техника на средствата за масова информация.

Обаче това беше нищо в сравнение с новата афера, чийто причинител и едновременно главен герой се оказа самият шеф на ПАРКИ. Получавах донесения от времето, че неговите хора не толкова наблюдават напредъка на мелиорацията, колкото се намесват активно в историческия процес, и то съвсем не по указанията на Латон и Тотел, а по собствена темпорална политика, провеждана от Бетерпарт. Преди

да го уволня, той се изпари, тоест, избяга в XVIII век, където можеше да разчита на своите хроношутисти. Докато дойда на себе си, стана император на Франция! Тази отвратителна постъпка изискваше сурово наказание. Латон ме съветваше да нападна Версайл през 1807 година с една резервна бригада, но аз не можех да приема подобно предложение, нали това нападение щеше да предизвика нечувана пертурбация в цялата по-сетнешна история: от този момент човечеството щеше да разбере недвусмислено, че е под опека. По-съобразителният Тотел разработи планове за „естествено“, криптохронно наказание на Наполеон — антибонапартична коалиция, военни походи и пр. Ала шефът на ПАРКИ незабавно усети накъде духа вятърът и без да чака, сам премина в атака, ненапрасно беше професионален стратег, познаваше като петте си пръста всички теории и лесно се справяше с всички врагове, които Тотел му изтърсваше на главата. Надявах се, че здравата ще го притиснем в Русия, но и от тази експедиция той се измъкна като по чудо, а половин Европа беше вече превърната в развалини и пепелища. Отстраних от делото историотворците и сам се заех с проблема, дадох урок на Наполеон край Ватерло. Е, никой не може да отрече моите заслуги!

Наполеон избяга от Елба, защото не бях в състояние да му подготвя по-сигурно заточение, толкова много други важни и неотложни въпроси чакаха моето решение. Сега виновниците за белите не седяха пасивно на работните си места, а първи бягаха в далечното минало, прехвърляйки контрабандно различни средства за придобиване на слава или за създаване на ореол на небивало могъщество — така се появиха алхимиците, Калиостро, Симон Маг и другите. Получавах информация, която не можех да проверя, например, че Атлантида съвсем не е потънала вследствие рикоширалата част от операцията ГЕНЕЗИС, а по вина на д-р Болоней, който е направил това умишлено, за да ми попречи да се добера до извършените от него безобразия. С една дума, всичко се сгромолясваше. Загубих вяра в успеха и, което е още по-лошо, станах мнителен. Вече не знаех кое е резултат от оптимизацията, кое — следствие от нейното прилагане и кое — последица от злоупотребите и своеволието на вековните хроникари.

Реших да подхвамна работата от другия край. Взех 12-томната „Голяма всеобща история“ и започнах да я изучавам задълбочено. Щом

откриех нещо подозрително, тозчас изпрацах на място неочаквани ревизори. Така стана например с кардинал Ришельо. Проверих в ПАРКИ и след като разбрах, че той не е наш агент, предложих на Латон да изпрати при него интелигентен ревизор. Той възложи мисията на някой си Райхплац. Кой знае какво ме накара да погледна в речника. Изтръгнах: думите Ришельо и Райхплац означаваха едно и също: „богато място“. Но вече беше късно, той беше успял да се вмъкне във висшите дворцови сфери и да стане *eminense grise*^[6] на Луи XVI. Предпочетох да не го закачам, след наполеоновите войни ми беше ясно докъде води подобна намеса.

Междувременно беше назрял друг важен проблем. В някои векове просто гъмжеше от заточеници, хроничията не успяваше да ги постави на мястото им, а те разпространяваха клюки и суеверия или безцеремонно се опитваха да подкупват ревизорите. Започнах да заточвам всички, объркали с нещо конците, на едно място — в древна Гърция, в резултат на което точно там най-бързо се появи високо развита култура. В една Атина например се наброяваха повече философи, отколкото в цялата останали част на Европа. Това стана след заточението на Латон и Тотел; и двамата злоупотребиха с моето доверие; Латон, един от най-твърдоглавите радикали, саботираше моите указания и провеждаше своя политика (тя е изложена в неговата „Република“), поразително антидемократична и — нещо повече — основаваща се на експлоатацията. Централните държави, кастовата структура в Индия, Римската империя на германските народи, а дори и това, че от 1868 година японците вярват в божествеността на микадо — всичко това е негово дело. А дали той е сватосвал някоя си Шикългрубер, за да роди тя сетне известното на всички дете, което обърна в дим и прах половин Европа, не мога да твърдя със сигурност — знам го от Тотел, а той беше с Латон на нож.

Латон беше проектантът на държавата на ацтеките, а Тотел им изпрати испанците; в последния момент получихме за това доклад от ПАРКИ. Веднага заповядах да забавят експедицията на Колумб и да започнат да отглеждат коне в Южна Америка, та индианците да посрещнат конницата на Кортес със своя конница. Само че партньорите ни подведоха, конете издъгнаха още в четвъртичния период, когато нямаше индианци, затова после нямаше кой да тегли бойните коли, макар че колелото беше доставено навреме. Колумб все

пак постигна през 1492 година успех — беше дал бакшиш комуто трябва.

Ето как изглеждаше цялата оптимизация. Някои ме упрекваха, че съм пратил в Гърция Хари С. Тотел и П. Латон въпреки навалищата от философи там. Чиста лъжа! Позволих им сами да изберат времето и мястото на заточението, проявявайки човечност; наистина, не изпратих Платон точно там, където той искаше, в Сиракуза, понеже бях сигурен, че водещите се в този град войни ще му попречат да въведе в живота си своята любима идея за „държавата на философите“.

Както е известно, Хари С. Тотел стана възпитател на малкия Александър Македонски. Неговите недоглеждания имаха кошмарни последствия, защото, докато той изработваше големи енциклопедии, забавляваше се с класификации и създаваше общата методология на Теорията на свършения проект, зад гърба му се вършеше дявол знае какво; главният счетоводител Евг. Клид избяга преди ревизията, сдуши се с един свой познат, леководолаз, извадиха златото на Монтесума от канала, в който беше потопено при бягството на Кортес, и през 1922 година започнаха да играят на борсата, но краденото щастие не носи и така се стигна до нашумялата криза през 1929 година. Аз не мисля, че съм сторил зло на Аристотел — нали той дължи на мен славата си, която в никакъв случай не заслужаваше заради допуснатите в Проекта слабости. Други пък разправят, че под формата на заточения и щатни комбинации съм бил създал огромна въртележка, за да дам на старите си приятели луксозни синекури из всички векове. Но вече в какво ли не съм бил упрекван, каквото и да направя, все е лошо.

Не мога да задълбавам в подробностите, затова няма да обсъждам намеците по адрес на моята особа, съдържащи се в съчиненията на Платон и Аристотел. Разбира се, те не ми бяха благодарни за заточението. Все едно, аз не се домогвам до ничии топли чувства, когато се решава съдбата на човечеството. Другояче стои въпросът с Гърция, чийто упадък преживях особено тежко. Не е вярно, че аз съм го предизвикал чрез струпването на философите. Латон я покровителствуваше заради Спарта, която искаше да изгради съгласно своята любима утопия, обаче след неговото сваляне никой не подкрепи спартанците и те паднаха под ударите на персите. Бях против местния протекторат, нали бяхме приели принципа за грижа над цялото човечество, а в случая проблемът за заточенията объркваше всички

планове. В бъдещето не можех да изпратя никого, защото там се пазеха, а понеже всички осъдени молеха в един глас да бъдат изпратени на Лазурния бряг, отстъпих; множество хора с висше образование се струпаша около Средиземно море, ето защо именно там се зароди цивилизацията, а после и западната култура.

Що се отнася до Спиноза, признавам, че той беше много порядъчен човек, но все пак позволи да се стигне до кръстоносните походи (разбира се, без сам да ги е предизвикал). Спиноза назначих на вакантното място след Латон. Той беше кристално честен човек, но рядко разсеян, та подписваше всичко, каквото му поднесат, без да гледа. Например той даде неограничени пълномощия на Льовенхерц (Лъвското сърце), после някой направи беля в XIII век и — хайде да търсим виновния! Льовенхерц изпращаше хронобус след хронобус с тайни агенти, а издирваният, не помня вече кой беше той, предизвика кръстоносните походи, за да изчезне във възникналата суматоха. Направо не знаех какво да правя със Спиноза. Гърция бъкаше от мислители като него... Най-напред заповядах да го пуснат напред-назад из всички векове, като се колебае с четирийсетвековна амплитуда — и ето ти легендата за Скитника евреин. При всяко преминаване през нашата съвременност той се оплакваше от умора и най-накрая го насочих към Амстердам; той обичаше да майстори, а в този град би могъл да шлифова диаманти.

Неведнъж са ме питали защо нито един от заточениците не си е признал открито откъде идва. А какво би спечелил? Нали всеки, който би се осмелил да каже истината, щеше да попадне в лудницата. Нима през XX век нямаше да вземат за луд човека, който твърди, че с помощта на обикновена вода може да направи бомба, способна да взриви цялото земно кълбо? При това преди XXIII век хрономоцията не беше позната, а такива признания биха разкрили истината за плагиатството на трудовете на много заточеници. На тях им беше забранено да предсказват бъдещето, ала успяха да издрънкат много неща. Слава богу, през средните векове хората не обръщаха внимание на подобна информация (имам пред вид забележките за реактивни самолети и батискафи у Бейкън и за компютрите в „ARS MAGNA“ на Лулий^[7]). Много, много по-зле стоеше работата с необмислено заточените в XX век — наричайки се футуролози, те започнаха да издават служебни тайни.

Цяло щастие, че приемникът на Наполеон като ръководител на ПАРКИ А. Тила предложи тактиката на така наречената „система ВАВИЛОН“. Там нещата стояха така. Шестнайсет инженери по времето, наказани със заточение в Мала Азия, решили да си направят хроновод, прикривайки плана си с намерението да издигнат някаква кула; нейното наименование давало зашифрованата парола на заговора: „Въздигаме агрегат за временно изтегляне на лицата, отправени назад“. ПАРКИ разкри тяхната дейност, когато тя беше в доста напреднал стадий, и изпрати там като „нови заточеници“ собствени специалисти, които съзнателно въведоха в конструктивните планове такива грешки, че съоръжението се взриви още при първото експериментално пускане. Тила повтори маневрата за „объркване на езиците“, като хвърли диверсионни групи в ХХ век. Там те дискредитираха ентузиастите, предсказващи бъдещето чрез писане на разни врели-некипели — така наречената science fiction (научна фантастика). В редиците на футуролозите също беше въведен наш агент, Маклуан.

Истината ви казвам, когато прочетох подготвените от ПАРКИ нелепости, които Маклуан трябваше да разпространява като „прогнози“, хванах се за главата. Не можех да допусна, че човек с поставен на нормалното му място мозък дори само за секунда ще приеме сериозно небивалиците за „глобалното село“, към което уж вървял светът, и останалите измислици от този миш-маш. В същото време се оказа, че Маклуан направи истински фурор и надмина всички, които бяха издавали истината. Той си спечели такава слава, че най-накрая май сам започна да вярва в абсурдните твърдения, които му бяхме наредели да разпространява. Впрочем, и с пръст не го пипнахме — човекът с нищо не ни вредеше. А по въпроса за Суифт и „Пътешествията на Гъливер“ ще кажа, че всичко стана поради досадно недоразумение. Орбиталните данни за спътниците на Марс тогава бяха парола на група наши ревизори в Южна Англия и един от тях, късоглед, помислил в странноприемницата Суифт за новия агент, с когото трябвало да се срещне; не докладвал за грешката, защото си мислел, че Суифт нищо не е разбрал от думите му, обаче след няколко години (1726) прочетохме в първото издание на „Пътешествията на Гъливер“ всички данни за марсианските спътници; паролата незабавно бе сменена, но този пасаж си остана в книгата.

Дреболии като горната в същност нямаха особено значение. Съвсем другояче стои въпросът с Платон. Винаги ме обзема чувство на състрадание, когато чета неговия разказ за пещерата, в която човек седи с гръб към света и гледа по стените само неговите сенки. Нищо чудно — за Платон единствената автентична действителност беше тази през XXVII век, а примитивното време, в което го заточих, му се струваше „мрачна пещера“... А неговата доктрина за познанието, представляваше само „спомен“ за онова, което е било някога, „преди живота“, и което си познавал *по-добре*, е още по-прозрачен намек.

Времето течеше, а на главата ми се трупаха нови и нови грижи. Наложих се да заточа Тила — бил помагал на Наполеон при бягството му от Елба; този път избрах Монголия, защото той беше страшно разгневен и заплашваше да си отмъсти така, че да го запомня; нямах представа какво би могъл да направи в онази пустош, но той удържа на думата си. Като видяха какво става, проектантите започнаха един през друг да измислят най-абсурдни планове, например, да се доставят с хроновлакове стоки за нуждаещите се народи или да се вземат милиони съзнателни граждани от нашата съвременност и да се направи с тях десант в палеолита — отлична идея, само че какво щяхме да правим с човечеството, вече разположило се в пещерите?

Четейки тези планове, изведнъж ме жегна подозрение по отношение на XX век. Дали някой не подхвърляше там средства за масово унищожение? Освен това няколко сътрудници на института с радикални възгледи искаха да свържат времето в кръг, та съвременността след XXI век да се слее с предисторията. И тогава всичко би трябвало да започне от самото начало, но в подобрен вариант. Това беше болезнена идея, фантастична, налудничава, обаче ми се струваше, че виждам признаци за подготовка. Сливането изискваше предварително унищожаване на съществуващата цивилизация, „връщане към природата“; някъде от средата на XX век нарастваше подивяването, увеличаваха се отвличанията и експлозиите, младежта ставаше все по-космата, цялата еротика придобиваше животински характер, появяваха се орди рошави, брадати, кресливи и парцаливи почитатели вече не на Слънцето, а на други небесни, че и естрадни звезди, чуваха се призови за унищожаване на науката и техниката, дори някои известни учени-футуролози предсказваха — интересно, по чие внушение? — приближаващата катастрофа, упадък,

гибел, а на места се изграждаха пещери, наричани, вероятно за камуфлаж, скривалища.

Тъкмо бях решил да се съсредоточа върху следващите векове, понеже работата ми намирисваше на преврат, тоест, на преобръщане на времето в обратна посока (съгласно теорията на кръга), когато ме извикаха да участвам в извънредна сесия на Научния съвет. Мои приятели ми казаха под секрет, че там в същност се организира съд над мен. Това не ми попречи да изпълнявам и по-нататък задълженията си. Последното, което направих, беше да заточа някой си Адел, който, работейки като чиновник по контрола, си беше докарал от XII век девойка, открадната посред бял ден от полето пред очите на тълпата; издърпаната на хроноциклета девойка беше обявена за светица, а отвличането ѝ във времето от съблазнителя — признато за възнесение. Отдавна трябваше да прогоня този абсолютен грубиян с изключително отблъскваща външност, приличащ на горила с малките си, дълбоко разположени очички и тежка челюст, но все ме спираше опасението да не ме обвинят в лична антипатия. Сега обаче го заточих, и то за всеки случай доста далече — 65 000 години назад. Стана пещерен Казанова и роди неандерталците.

На сесията отидох с гордо вдигнато чело, защото не се чувствувах виновен за нищо. Тя продължи повече от десет часа и чух безброй обвинения. Обвиняваха ме в своеволие, командване на учените, пренебрегване мнението на експертите, фаворизиране на Гърция; носех вина за упадък на Рим, съдбата на Цезар (клевета — не бях изпращал никакъв Брут), аферата Райхплац, тоест, кардинал Ришельо, злоупотреби в сектора ПАРКИ, за папите и антипапите. (В действителност Бетерпарт предизвика „мрака на Средновековието“, като напъха, следвайки своето любимо правило за „силната ръка“ толкова много доносчици между VIII и XIII век, че настъпи мутрозапушване и упадък на културата.)

Четенето на обвинителния акт, формулиран в 7000 члена, беше в същност публично четене на учебник по история. В него ми триеха сол на главата за А. Донай, за огнения храст, за Содом и Гомора, за викингите, за колелата на бойните малоазиатски коли, за липсата на колела в южноамериканските коли, за кръстоносните походи, за клането на албигойците, за Бертолд Шварц и неговия барут (а къде трябваше да ги изпратя — в древността ли, та още там да започнат да

се стрелят с картечници?) и така нататък, до безкрайност. Сега Научният съвет не харесваше нищо — нито Реформацията, нито Контрареформацията, а онези, които преди ми досаждаха именно с тези проекти, уверявайки ме в спасителната им роля (Розенбайсер почти на колене изпроси съгласието ми за Реформацията), сега мълчаха като онемели.

Когато ми дадох думата, заявих, че нямам намерение да се оправдавам. Бъдещата история ще прецени кой е бил прав. Позволих си обаче, признавам, да направя една язвителна забележка в края на изказването си. А именно казах, че единствените следи от прогрес и благополучие, останали в историята след Проекта, са предимно моя заслуга. Имах пред вид масовите заточения по моя заповед. Човечеството дължи на мен Омир, Платон, Аристотел, Бошкович, Босх, Спиноза и неизброимите анонимни творци, които подкрепяха творческите му усилия през вековете. Колкото и жестока да беше съдбата на изгнаниците, те я бяха заслужили, а същевременно изкупили вината си пред историята, подкрепяйки я, всеки според силите си, — ала едва тогава, когато ги снесах от високите постове в Проекта! Затова пък, ако някой иска да знае какво са извършили успоредно с мен *специалистите* от Проекта, нека погледне към Марс, Юпитер, Венера, към обезобразената Луна, нека разгледа гроба на Атлантида на дъното на Атлантическия океан, нека преброи жертвите на двата ледникови периода, бедствията, епидемиите, убийствата, войните, религиозния фанатизъм — с една дума, нека се вгледа в историята на човечеството, която след „подобряването“ се превърна в бойно поле на мелиоративните планове, в *хаос и противоречия*. Историята е жертва на института, на господстващата в него атмосфера на безотговорност, неразбории, късогледа политика, импровизация, непрекъснато интригантство, некомпетентност, и ако зависеше от мен, бих заточил всички историотворци там, където зимуват динозаврите.

Излишно е да пояснявам колко кисело бяха приети моите думи. И въпреки, че уж аз имах последната дума, за изказвания след мен се записаха още няколко достолепни специалисти по времето като И. Г. Норанц, М. Тагел и самият Розенбайсер, присъстващ на сесията, тъй като неговите високоуважавани колеги вече бяха успели да го прехвърлят обратно от Византия; знаейки предварително резултата от

гласуването, което предреша директорската ми съдба, те бяха инсценирали „смъртта на бойното поле“ на Юлиан Апостата (363), защото той много държел да присъства на това шоу. Преди да се изкаже той, помолих да ми дадат думата и зададох въпрос относно регламента: „Откога някакви си византийски императори имат право да участвуват в заседанията на института?“, но никой не благоволи да отговори.

Розенбайсер се беше подготвил специално, вероятно още в Константинопол са му били доставени необходимите материали. (Не се опитвах да скрият от мен заговора, съшит грубо с бели конци.) Той ме обвини в дилетантство и фалшиви претенции, че съм познавач на *музиката*, което, заедно с абсолютната липса на слух, било довело до сериозни дисонанси в развитието на теоретичната физика. От думите на професора излизаше, че след като изследвал с дистанционно управление интелигентността на всички деца в края на ХХ и началото на ХХІ век, нашият Хиперпютър открил малчугани, способни още в младенческа възраст да формулират взаимната зависимост между материята и енергията — ключов проблем при освобождаването на енергията на атома. Сред тях били Пиер Солитер, Т. Аднокаменяк, Станислав Разглаз, Джон Уанстоун, Трофим Одинцев-Булижников, Аристид Монолапидес и Джовани Унопетра, но мъничкият Албертчо Айнщайн — не^[8]. Въпреки това аз съм се осмелил да покровителствувам последния, защото ми се харесвало неговото свирене на цигулка; след години това довело до хвърляне на бомби над Япония.

Розенбайсер преиначаваше фактите така безсрамно, че аз просто занемях. Свиренето на цигулка няма нищо общо с горния въпрос. Клеветникът прехвърли върху мен собствената си вина. При моделирането в прогностичен аспект на по-нататъшния ход на събитията, Хиперпютърът предсказа атомна бомба в Италия по времето на Мусолини въз основа на теорията на Унопетра и серия още по-опасни катаклизми, очаквани от останалите хлапаци. Аз избрах Айнщайн, понеже беше добре възпитано дете, а за онова, което после стана с атомите, нито той, нито аз имаме вина. Просто не послушах съветите на Розенбайсер, който препоръчваше „профилактично почистване на Земята от децата в предучилищна възраст“, за да се стигне до освобождаване на ядрената енергия в безопасния ХХІ век;

той дори ми представи хроника, който беше готов да се заеме с тази акция. Естествено, веднага заточих този опасен човек на име И. Род в Мала Азия, където той извърши чудовищни престъпления (те фигурираха, впрочем, в обвинителния акт). А какво да направя? Все в някое време трябваше да го заточа. Но защо ли се впускам в спор с неизбежните измислици и лъжи...

След като гласуваха за моето отстраняване от Проекта, Розенбайсер нареди веднага да се явя в дирекцията; заварих го седнал в моето кресло в ролята на и.д. директор. И кого мислите, че видях до него? Разбира се — Гудли, Гещирнер, Астрояни, Старшит и останалите некадърници. Розенбайсер ги беше измъкнал от всички векове, в които ги бях изпратил. На него самия животът във Византия му беше понесъл — в походите срещу персите беше отслабнал и почернял от слънцето; носеше също монети, на които беше изсечен профилът му, златни брошки, пръстени и купчина парцали, тъкмо ги показваше на своята клика, но щом влязох, набута ги в чекмеджето. То не беше пъчене, не беше чудо, едва процеждаше думите през зъби — досущ като някой император. Не можеше да скрие изпълващото го задоволство, когато ми каза, че мога да се върна у дома, ако обеща да изпълня едно поръчение. По-конкретно: след завръщането си трябваше да уговоря онзи Ййон Тихи, който през цялото това време живя в моя дом, да поеме ръководството на ТЕОВИХ.

Моментално разбрах всичко. Едва в този миг си дадох сметка, защо именно мен бяха избрали за пратеник при самия себе си! Нали прогнозата на Хиперпютъра оставаше в сила и нямаше друг човек, подходящ за длъжността директор по подобряване на Историята. Постъпката им не беше продиктувана от благородни подбуди, каквито те изобщо нямаха, а от чисти сметки — нали всъщност И. Тихи, който ме убеди да взема участие в това начинание, остана в миналото и живееше у дома. Разбрах също, че кръгът на времето ще се затвори едва тогава, когато нахлуя — този път аз — в библиотеката и съборя всички книги от рафтовете при спирането на хроноциклета. Ще заваря онзи Тихи в кухнята с тиган в ръка и ще го изненадам с неочакваното си появяване, защото сега аз ще бъда в ролята на *пратеник от бъдещето*, докато той, живеещият у дома, ще бъде онзи, при когото пратеникът идва. Привидният парадокс на положението е резултат от неизбежната релативност на времето, предизвикана от овладяването на

хрономоционната технология. Перфидният план на Хиперпютъра се основаваше на възникването на *двоен* кръг на времето: един малък кръг в друг по-голям. В малкия кръг се въртахме в началото с моя двойник, докато най-сетне не се съгласих да замина в бъдещето. Но и след това големият кръг беше останал отворен — затуй тогава не разбрах как *той* е попаднал в онази толкова отдалечена епоха от бъдещето, от която, според думите му, идваше.

В малкия кръг аз все още бях по-ранният, а той — по-късният Тихи. Едва сега щяхме да си разменим ролите, понеже и времената се бяха разместили: сега аз идвах при него от *бъдещето* като пратеник, а той, вече като *по-ранен*, трябваше да поеме ръководството на Проекта в свои ръце. Остана само едно неизяснено нещо. Защо тогава, в кухнята, той не ми разкри тази особеност? И това ми стана ясно, когато Розенбайсер ме накара да дам честна дума, че ще запазя гробно мълчание за всичко, което се случи в Проекта.

Ако откажех да пазя тайна, вместо хроноциклет щях да получа пенсия и сбогом, заминаване! Какво ми оставаше да направя? Сигурни бяха, мошениците му с мошеници, че няма да се откажа. Бих отказал, ако кандидатът за моето място беше всеки друг човек, но как можех да нямам доверие в себе си като свой приемник? А те бяха взели пред вид именно тази евентуалност при съставянето на коварния си план.

Без почести, без тържественост, без нито една добра дума на благодарност, без прощална церемония, сред гробното мълчание на неотдавнашните си сътрудници, които от сутрин до вечер ми пееха хвалебствени химни и се надпреварваха да се възтрогват от моите умствени хоризонти — отидох в стартовата зала. От низка злоба бившите ми подчинени ми бяха дали най-разбричкания хроноциклет, с който разполагаха. Знаех с абсолютна сигурност защо няма да спра, както трябва, както и, че ще съборя всички книги от рафтовете! Но не обърнах внимание и на това последно оскърбление. Макар че хроноциклетът друсаше ужасно на границата между вековете, при така наречените „секуларни преходи“, защото амортизьорите му не бяха в ред, напуснах XXVII век без гняв и огорчение, мислейки си само как ще потръгне работата на моя приемник по Телехронното оптимизиране на всеобщата история.

[1] Тук — изобилие от възможности (фр.) ↑

- [2] От *dissipare* (лат.) — разсейвам — бел.пр. ↑
- [3] Служебно покровителство на роднини и близки (лат.) — бел.пр. ↑
- [4] от *benignus* (лат.) — добър, мек, сърдечен — бел.пр. ↑
- [5] демони-съблазнители, съотв. от мъжки и женски пол — бел.пр. ↑
- [6] човекът в сянка, който дърпа конците (фр.) — бел.пр. ↑
- [7] Раймонд Лулий — средновековен философ-мистик, опитвал се да създаде логическа машина, „машина на истината“ — бел.пр. ↑
- [8] „Айнщайн“ може да се преведе като „един камък“, на същия принцип Лем образува имената на другите „учени“ — бел.пр. ↑

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, броеве 11-12/1984 г.

Публикацията е ранна редакция на превода, публикуван в книгата „Звездни дневници“ (изд. „Г. Бакалов“, 1984 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.